

**การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชน
บนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี**

**DEVELOPING ACTIVITIES AND COLLABORATIVE NETWORKS FOR SUSTAINABLE CULTURAL
TOURISM IN THE LOCAL COMMUNITY BASED ON BUDDHIST CULTURAL HERITAGE IN
MYEANG CHONBURI DISTRICT, CHONBURI PROVINCE**

พระมหาสุชาติ ธรรมกาโม^{1*}, รัชฎา วิชัยดิษฐ², วิชญภา ดำทองสุข³

PHRAMAHA SUCHAT THAMMAKAMO^{1*}, RATSADA WICHADIT², WITCHAPHA DAMTHONGSUK³

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{2,3}นักวิชาการอิสระ

^{2,3}INDEPENDENT SCHOLAR

*E-mail: Saokum.sai@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ 28 พฤศจิกายน 2567

วันแก้ไขบทความ 26 มกราคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ 5 กุมภาพันธ์ 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากประชาชนในอำเภอเมืองชลบุรี จำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) ควรมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ปรับปรุงถนนและเส้นทางคมนาคมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) ควรส่งเสริมการเล่าเรื่องผ่านบุคคลในชุมชน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ให้นคนในพื้นที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมในท้องถิ่น ให้เกิดความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสำคัญกับชุมชน

3. การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ มีการจัดทำฐานข้อมูลกลางเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธและมีการสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านทรัพยากรที่จำเป็น

4. การยกระดับการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ควรสร้างเส้นทางการเข้าถึงวัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนาควรมีถนนที่ดี มีป้ายบอกทางชัดเจน แสดงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีบริการขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบาย สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวชุมชน; กิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือ; วัฒนธรรมวิถีพุทธ; จังหวัดชลบุรี.

Abstract

This research article aims to study the development of activities and cooperation networks for community tourism based on Buddhist cultural heritage in a sustainable manner in Mueang District, Chonburi Province. It is a mixed - method research combining both quantitative and qualitative approaches. Data were collected from 400 residents in Mueang District, Chonburi Province, and 25 key informants. Questionnaires and interviews were used as research tools. The data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings indicate that

1. The study of the potential and tourism routes is at a high level ($\bar{x} = 4.09$). It is recommended to focus on managing human resources in the community, improving roads and transportation routes to key tourist attractions, and promoting ecotourism that emphasizes environmental conservation.

2. The development of tourism activities is at a high level ($\bar{x} = 4.24$). It is recommended to promote storytelling through community members, support organizing activities where local people convey knowledge about local rituals, and create connections with Buddhism and local culture that are significant to the community.

3. The development of cooperation and tourism networks is at a moderate level ($\bar{x} = 3.48$). It is recommended to establish an information center or an online platform, create a central database related to Buddhist community tourism, and conduct surveys to assess the community's needs for necessary resources.

4. The enhancement of tourism is at a high level ($\bar{x} = 3.67$). It is recommended to create access routes to temples or significant religious sites, ensure good quality roads, provide clear signage, showcase cultural and historical uniqueness, offer convenient public transportation for tourists, and ensure adequate facilities for visitors.

Keywords: Community Tourism; Activities and Collaboration Networks; Buddhist Cultural; Chonburi Province.

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีบทบาทในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ถือว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรม ทั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน ถึงแม้การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมาจะประสบความสำเร็จหลายชุมชนจากการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่หลายชุมชนก็ต้องยุติลงไปจากปัญหาอุปสรรคหลายประการ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขและ

พัฒนาอย่างต่อเนื่องที่ต้องอาศัยกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน (วรวัณษ์ ดอกรัก และพร สาตร์เงิน, 2566)

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีพุทธอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี เป็นกลไกการขับเคลื่อนและระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการของหน่วยงานทุกภาคส่วน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดผ่านส่งมอบคุณค่าสู่นักท่องเที่ยว เพิ่มรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมบนฐานทรัพยากรชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรี
4. เพื่อศึกษาการยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตงานวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยว มุ่งศึกษา ด้านทรัพยากร ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และการสื่อความหมาย ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการบริหารจัดการ
- 2) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว มุ่งศึกษา ด้านเรื่องราว (Stories) ด้านอรรถรส (Senses) และด้านลีลา (Sophistication)
- 3) การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยว มุ่งศึกษา ผู้นำของเครือข่าย ระบบการติดต่อ สื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน การจัดระบบสารสนเทศ ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และระบบการเรียนรู้ร่วมกัน
- 4) การยกระดับการท่องเที่ยว มุ่งศึกษา ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรม และด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่การวิจัย

การศึกษา การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้จำนวน 400 คน จากประชาชนในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเลือกใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนา

กิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสร้างความร่วมมือ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการยกระดับการท่องเที่ยว ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

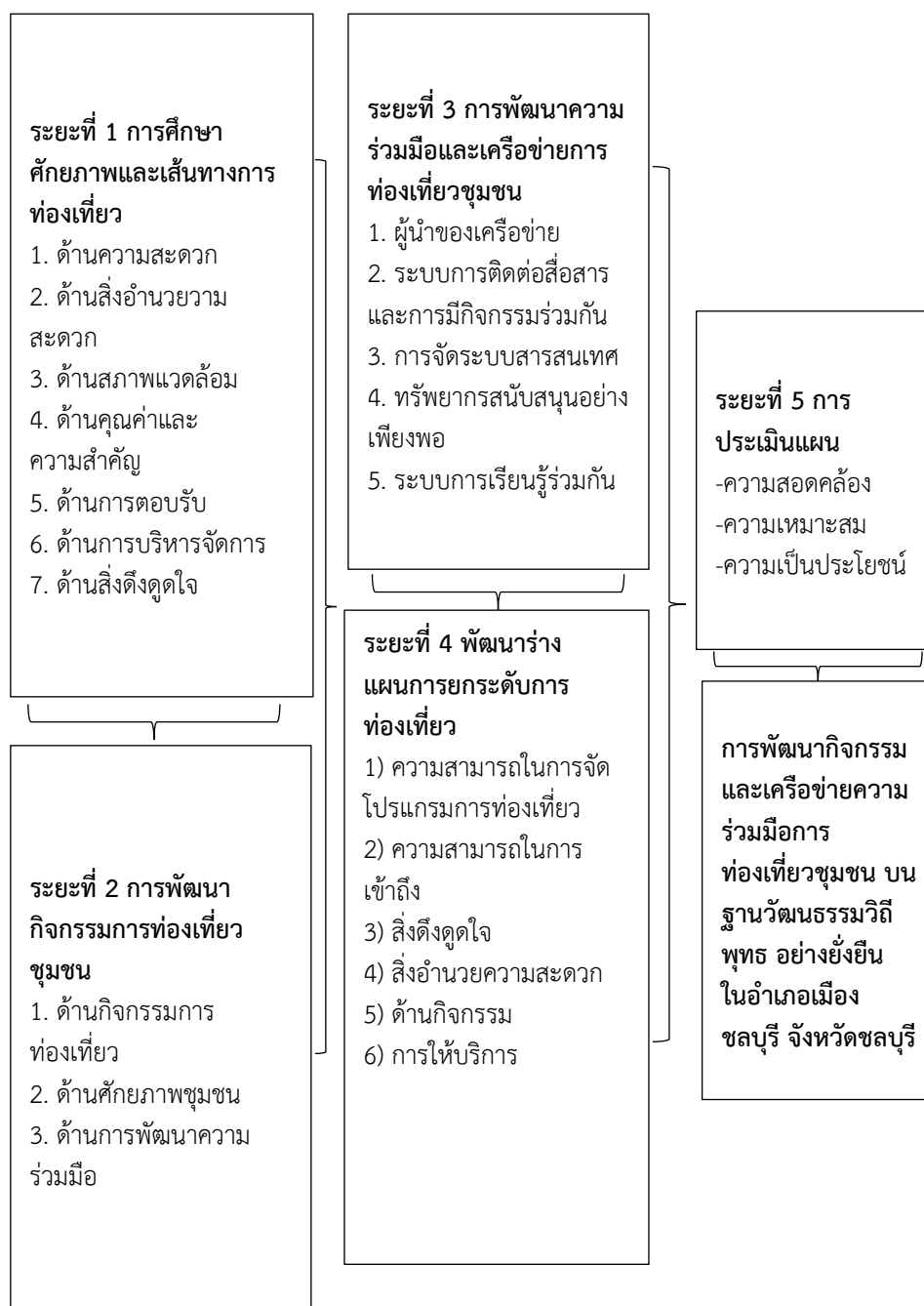
ทบทวนวรรณกรรม

การที่จะพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ ให้เกิดความยั่งยืน ควรเริ่มจากการพิจารณาประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ตามเกณฑ์การท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและการสื่อความหมาย 3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 5) ด้านการบริหารจัดการ โดยขั้นตอนการประเมินศักยภาพจะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว เริ่มจากสำรวจเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นกำหนดประเภทการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะ คุณค่าที่บ่งชี้โอกาสการในพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่เตรียมประเมินศักยภาพ กำหนดเกณฑ์ การท่องเที่ยวและตัวชี้วัด เป็นประเด็นที่บ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ กำหนดมาตรวัด ตัวชี้วัด เป็นระดับ (rating scale) ที่แสดงถึงคุณภาพของตัวชี้วัด กำหนดความสำคัญของตัวชี้วัด กำหนดระดับศักยภาพ จากนั้นวิเคราะห์ค่าศักยภาพด้วยสมการถ่วงน้ำหนัก และทำการเปรียบเทียบระดับศักยภาพ การประเมินศักยภาพควรดำเนินการโดยผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรเป็นผู้มีความเป็นกลางรู้จักและมีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในทุกปัจจัยชี้วัด (ประภาศรี เจริญธมา, ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์ และนภวรรณ ฐานะกาญจน์พงษ์เขียว, 2565) ภายหลังจากการพิจารณาประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติแล้ว จึงดำเนินการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง ด้วยการนำทรัพยากรที่มีมาใช้ในการฐานต้นทุนทางการท่องเที่ยวโดยมีการจัดการอย่างยั่งยืน ภายใต้กรอบแนวคิด The 3S Principles ประกอบด้วย 1) ด้านเรื่องราว (Stories) 2) ด้านอรรถรส (Senses) และ 3) ด้านลีลา (Sophistication) (ธนาวดี ปิ่นประชาพันธ์, ชมพูนุท ภาณุภาส และจุฑาธิปต์ จันท์เอียด, 2565)

เมื่อทราบถึงศักยภาพและกิจกรรมที่ต้องการดำเนินการแล้ว ควรเสริมสร้างและบริหารเครือข่าย โดยเออรัน คัทซ์ (Eran , 2004) ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญในการสร้างและบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย 1) ผู้นำของเครือข่าย บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของเครือข่าย 2) ระบบการติดต่อ สื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน การติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก เป็นช่องทางที่สร้างความยั่งยืนให้กับเครือข่าย 3) การจัดระบบสารสนเทศ การจัดการเครือข่ายควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนกลาง ทำหน้าที่จัดระบบฐานข้อมูล 4) ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ เงินทุนในการดำเนินงาน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินงานที่มีความยั่งยืนของเครือข่าย และ 5) ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายจะแข็งแกร่งก้าวหน้าไปได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของสมาชิกของเครือข่าย การสร้างองค์ความรู้เฉพาะของกลุ่มเป็นสิ่งจำเป็น เพราะแต่ละกลุ่มอยู่ในบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน จากนั้นทำการยกระดับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบหลัก 6 ประการ (6A's) ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว 2) ด้านความสามารถในการเข้าถึง 3) ด้านสิ่งดึงดูดใจ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 5) ด้านกิจกรรม 6) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Pike, 2008)

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษา การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษา การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้จำนวน 400 คน จากประชาชนในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเลือกใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสร้างความร่วมมือ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการยกระดับการท่องเที่ยว ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การศึกษาเชิงปริมาณ เลือกใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยว 2) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยว และ 4) การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แบบลิเคิร์ต (Likert Scale Type) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551) มีผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ .837 และผลการทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) อยู่ที่ .811

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ เลือกใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) ในการเก็บข้อมูล เป็นเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ด้าน รวม 19 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยว จำนวน 5 ข้อ 2) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 3 ข้อ 3) การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยว จำนวน 5 ข้อ และ 4) การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาเชิงปริมาณ โดยแบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ตามประเด็น

ผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี สามารถรายงานผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีผลการวิจัยตามรายละเอียดตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1) ด้านทรัพยากร	4.26	0.832	มาก
2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก	4.09	0.875	มาก
3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม	3.78	0.384	มาก
4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.35	0.757	มาก
5) ด้านการบริหารจัดการ	3.98	0.819	มาก
ภาพรวม	4.09	0.733	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{x} = 4.35$) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากร ($\bar{x} = 3.26$) รองลงมาคือ ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 4.09$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{x} = 3.98$) และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.78$) ตามลำดับ

ในส่วนแนวทางการส่งเสริมศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีประเด็นที่สำคัญอยู่ 5 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านทรัพยากร พบว่า ควรมีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา และชาวบ้าน เป็นต้น ให้มีทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์หรือผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ทางวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการฝึกอบรมความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา และการต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้ศิลปะพื้นบ้านและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น การจัดงานประเพณีสงกรานต์ การทำบุญตักบาตร หรือพิธีทางศาสนาที่สะท้อนความเชื่อในชุมชน ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมและเรียนรู้

2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ควรปรับปรุงถนนและเส้นทางคมนาคมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เช่น วัด ศูนย์ปฏิบัติธรรม หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้สะดวก และเพิ่มป้ายบอกทางที่ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดหาห้องน้ำสะอาดและมีเพียงพอ รวมถึงสถานที่พักผ่อนหรือที่นั่งสำหรับนักท่องเที่ยวในบริเวณวัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนา เพื่อให้สามารถพักผ่อนและชมวิวได้อย่างสะดวกสบาย

3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การใช้เส้นทางเดินป่าที่ไม่ทำลายธรรมชาติ การจัดกิจกรรมในสถานที่ที่มีการจำกัดจำนวนคนเข้าร่วมเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของพื้นที่ จัดให้มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดหาถังขยะแยกประเภทตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ การรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวและชุมชนลดการใช้พลาสติก โดยสนับสนุนให้ใช้วัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ หรือผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น กระเป๋าคาดนํ้า แบบนำกลับมาใช้ซ้ำ เพื่อช่วยลดขยะที่เกิดจากการท่องเที่ยว

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมวิถีพุทธในชุมชนผ่านการเสวนาและการบรรยาย เพื่อให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยการเชิญชวนให้เสนอความคิดเห็นและให้มีการพูดคุย

กันในกลุ่มชนอย่างเปิดเผย จัดการฝึกอบรมพัฒนาทักษะในการต้อนรับและบริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้คนในกลุ่มชนสามารถมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

5) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ควรจัดตั้งคณะกรรมการท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในกลุ่มชน เช่น วัด สถานศึกษา ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้ประกอบการ เพื่อกำหนดแนวทางและการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพุทธ โดยให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน และเชื่อมโยงกับการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณและจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนในอำเภอเมืองชลบุรี ร่วมมือกันสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน โดยเน้นความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ และจัดกิจกรรมร่วมกัน

2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีผลการวิจัยตามรายละเอียดตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1) ด้านเรื่องราว (Stories)	4.37	0.621	มาก
2) ด้านอรรถรส (Senses)	4.12	0.417	มาก
3) ด้านลีลา (Sophistication)	4.25	0.538	มาก
ภาพรวม	4.24	0.525	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านเรื่องราว (Stories) ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมาคือ ด้านลีลา (Sophistication) ($\bar{X} = 4.25$) และน้อยที่สุดคือ ด้านอรรถรส (Senses) ($\bar{X} = 4.12$) ตามลำดับ

ในส่วนแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีประเด็นที่สำคัญอยู่ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านเรื่องราว (Stories) พบว่า ควรส่งเสริมการเล่าเรื่องผ่านบุคคลในกลุ่มชน โดยให้ชาวบ้านหรือผู้ที่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับวิถีพุทธเป็นผู้นำเสนอประวัติศาสตร์และเรื่องราวของวัด สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมที่สำคัญในชุมชน ทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนผ่านประสบการณ์ที่แท้จริง และจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เช่น การปฏิบัติธรรม การเรียนรู้การทำบุญ หรือการสร้างเครื่องบูชา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวิถีพุทธและเข้าใจความหมายที่อยู่เบื้องหลังพิธีกรรมต่าง ๆ

2. ด้านลีลา (Sophistication) พบว่า ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ให้พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาในพื้นที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ความหมายของพิธีกรรม รวมถึงการแนะนำการปฏิบัติธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ทางศาสนาอย่างแท้จริง และการได้ลงมือทำงานฝีมือหรือผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เช่น การประดิษฐ์เครื่องบูชา การทำธง หรือการทำอาหารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในพุทธศาสนา โดยมีชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มชนเป็นผู้สอน ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ด้านอรรถรส (Senses) พบว่า ควรเน้นความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสำคัญกับชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนาที่มีการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นประสบการณ์ที่ไม่

เหมือนใคร การสร้างและพัฒนาเทศกาลเฉพาะที่สะท้อนเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมวิถีพุทธในชุมชน เช่น เทศกาลวิ่งควายคาคา นาดี เป็นต้น เป็นการจัดกิจกรรมที่ไม่สามารถหาพบได้ในที่อื่น ๆ การเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดสำคัญในพื้นที่ เช่น วัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน วัดที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญทางพุทธศาสนา หรือเรื่องราวของชุมชนที่สอดคล้องกับพุทธศาสนา เป็นต้น ทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวมีความหมายลึกซึ้งและสร้างความประทับใจแก่ผู้เข้าร่วม

3. การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีผลการวิจัยตามรายละเอียดตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ผู้นำของเครือข่าย	3.48	1.10	ปานกลาง
2. ระบบการติดต่อสื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน	3.56	1.15	มาก
3. การจัดระบบสารสนเทศ	3.42	1.15	ปานกลาง
4. ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ	3.50	1.11	ปานกลาง
5. ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน	3.42	1.06	ปานกลาง
ภาพรวม	3.48	1.11	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า ความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านระบบการติดต่อสื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน ($\bar{X} = 3.56$) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 3.50$) รองลงมาคือ ด้านผู้นำของเครือข่าย ($\bar{X} = 3.48$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการจัดระบบสารสนเทศ และด้านระบบการเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.42$) ตามลำดับ

ในส่วนแนวทางการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีประเด็นที่สำคัญอยู่ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านผู้นำของเครือข่าย พบว่า ผู้นำของเครือข่ายทำหน้าที่ในการนำพาสมาชิกในชุมชนมาร่วมกันวางแผน และพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำต้องมีความสามารถในการสื่อสารและทำความเข้าใจกับสมาชิกทุกคน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอก ผู้นำเครือข่ายมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ, องค์กรท้องถิ่น, สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากรและความรู้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธ

2. ด้านระบบการติดต่อสื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน พบว่า ควรมีศูนย์ข้อมูลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลสำคัญ เช่น ปฏิทินกิจกรรม ข่าวสาร หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและทันเวลา การสื่อสารภายในเครือข่ายควรมีความโปร่งใสและมีการอัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เพื่อให้สมาชิกได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและทันเวลา มีกิจกรรมร่วมกันที่สร้างความสัมพันธ์ ควรจัดอบรมและสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

3. ด้านการจัดระบบสารสนเทศ พบว่า ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลกลางที่รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การรวบรวมข้อมูลควรมีการกำหนดมาตรฐานในการจัดเก็บ เพื่อให้สามารถค้นหาและใช้งานข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และควรพัฒนาหรือเลือกใช้ระบบจัดการข้อมูลที่สามารถเก็บรักษาและจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ และสามารถเข้าถึงได้จากสมาชิกในเครือข่ายหรือผู้ที่เกี่ยวข้องตามสิทธิ์ที่กำหนด การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. ด้านทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ พบว่า ควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านทรัพยากรที่จำเป็น เช่น ทุนสนับสนุน อุปกรณ์และวัสดุ อาสาสมัคร และบุคลากร เพื่อให้สามารถจัดหาและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม การสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรต่าง ๆ เช่น สถาบันการศึกษา, องค์กรวิชาชีพ, และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะช่วยเพิ่มทรัพยากรทั้งในด้านความรู้และการสนับสนุนด้านอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์การจัดกิจกรรม หรือทรัพยากรบุคคล และควรส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรที่ยั่งยืน เช่น การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะบุคลากรในชุมชน การสร้างธุรกิจหรือกิจการชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เพื่อนำกลับมาพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

5. ด้านระบบการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า ควรมีกกลุ่มหรือคณะทำงานเฉพาะกิจที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยคณะทำงานนี้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ควรมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสมาชิกในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ

4. การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีผลการวิจัยตามรายละเอียดตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว	3.81	0.560	มาก
2. ด้านความสามารถในการเข้าถึง	3.86	0.545	มาก
3. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	3.61	0.305	มาก
4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.55	0.161	มาก
5. ด้านกิจกรรม	3.61	0.385	มาก
6. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว	3.73	0.394	มาก
ภาพรวม	3.67	0.326	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง ($\bar{X} = 3.86$) รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.81$) รองลงมาคือด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมาคือด้านสิ่งดึงดูดใจและด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 3.61$) และน้อยที่สุดคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.55$) ตามลำดับ

ในส่วนแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีประเด็นที่สำคัญอยู่ 6 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Package) พบว่า ควรเลือกวัดและสถานที่ที่มีความสำคัญทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม พร้อมกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม ควรจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับเวลาของผู้เข้าร่วม เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และความสำคัญทางศาสนา จัดเตรียมการเดินทางที่สะดวกสบายควรมีการจัดเตรียมยานพาหนะที่เหมาะสม

2. ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) พบว่า ควรสร้างเส้นทางการเข้าถึงวัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนาควรมีถนนที่ดี มีป้ายบอกทางชัดเจน การเข้าถึงกิจกรรมทางศาสนา การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การเข้าถึงบริการและความสะดวกสบาย ที่พักและอาหาร และชุมชนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

3. ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) พบว่า มีศิลปะและสถาปัตยกรรมพุทธศาสนา พระพุทธรูปและวัดที่มีความงดงาม พระพุทธรูปขนาดใหญ่และสวยงาม มีกิจกรรมทางศาสนาและการปฏิบัติธรรม พิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนา แสดงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์และเรื่องราวท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การจัดการบรรยายหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระพุทธศาสนา

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พบว่า ควรมีบริการขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบาย การเข้าถึงและความสะดวกในการเดินทาง ทางลาดและลิฟต์ สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ บริการข้อมูลและคำแนะนำ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมทางศาสนา การรักษาความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพ การรักษาความปลอดภัย มีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพื่อดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

5. ด้านกิจกรรม (Activities) พบว่า ควรจัดกิจกรรมทำบุญ การปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิ จัดกิจกรรมการนั่งสมาธิหรือการฝึกสติ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้สัมผัสประสบการณ์การปฏิบัติธรรมและการสงบจิตใจ จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าชมได้ชมงานศิลปะพุทธศาสนา จัดกิจกรรมเดินป่าหรือท่องเที่ยวในธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับการทำสมาธิและการผ่อนคลายจิตใจ มุ่งเน้นการบริการและความสะดวกสบาย การให้คำแนะนำ และการใช้เทคโนโลยีและสื่อสาร

6. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) พบว่า ควรมีบริการรถรับส่งหรือรถทัวร์ที่สะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ห้องน้ำและพื้นที่พักผ่อน จัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ ควรมีการจัดเตรียมที่พักที่สะดวกสบายและมีคุณภาพใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยว และการให้การต้อนรับและการบริการลูกค้า การต้อนรับที่อบอุ่น มีการต้อนรับที่อบอุ่นและเป็นมิตรจากเจ้าหน้าที่หรือคนในชุมชน

การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การพัฒนากิจกรรมและเครือข่ายความร่วมมือการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ อย่างยั่งยืน ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี สามารถนำมาอภิปรายประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ปรับปรุงถนนและเส้นทางคมนาคมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และจัดตั้งคณะกรรมการท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐปภัสน์ นวลสีทอง กมลรัตน์ ทองสว่าง และธนวิทย์ กางการ (2565) เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีพุทธ พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนวิถีพุทธมีองค์ประกอบหลายด้าน และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจากผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ โดยการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จึงเกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน สามารถพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธ และเป็นแนวทางการจัดทำกลยุทธ์ในการวางแผนการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืนสืบไป ในทัศนคติของผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ เป็นแนวคิดที่น่าสนใจและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีศูนย์กลางทางพุทธศาสนา การศึกษาในลักษณะนี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงศักยภาพที่ซ่อนอยู่ของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีเอกลักษณ์ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ

การส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ให้แก่ในพื้นที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมในท้องถิ่น ให้เกิดความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสำคัญกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาวดี ปิ่นประจักษ์ ชมพูนุท ภาณุภาส และจุฑาธิปต์ จันทร์เอียด (2564) เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาโว้ย ในพื้นที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พบว่า ควรพัฒนาทรัพยากรบุคคล ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และจัดกิจกรรมที่นำเสนอวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ต้องการกิจกรรมที่ตนเองนั้น ได้ลงมือทำร่วมกับคนในชุมชน รวมถึงมีกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังต้องการระบบรักษาความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ในทัศนคติของผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ เป็นโอกาสที่ดีในการส่งเสริมทั้งด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรี แต่ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ

ผู้นำทำหน้าที่นำชุมชนมาร่วมกันวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว มีศูนย์ข้อมูลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลสำคัญ มีการจัดทำฐานข้อมูลกลางที่รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธและมีการสำรวจความต้องการของชุมชนในด้านทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อสร้างคณะทำงานเฉพาะกิจที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระพงศ์ เรืองกุล และวิทยา นามเสาร์ (2563) เรื่อง สมรรถนะผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย พบว่า สมรรถนะผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย แรงขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ความไว้วางใจ การมีวิสัยทัศน์ ความสามารถทางการบริหาร ทักษะการสื่อสาร ความสามารถทางการตลาด และความสามารถในการสร้างเครือข่าย ในส่วนของผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องรวมกลุ่มกันด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ แก่ประชาชนในชุมชน ในทัศนคติของผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย การสร้างเครือข่ายจะช่วยให้ชุมชนต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมวิถีพุทธที่คล้ายคลึงกันสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวร่วมกัน และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

4. การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน

การสร้างเส้นทางการเข้าถึงวัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนาควรคำนึงที่ดี มีป้ายบอกทางชัดเจน แสดงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์และเรื่องราวท้องถิ่น มีบริการขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบาย มีบริการรถรับส่งหรือรถทัวร์ที่สะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกห้องน้ำและพื้นที่พักผ่อน จัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธนัสสา โรจนตระกูล (2565) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีแนวทางดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจต้องการที่จะไปยังแหล่งท่องเที่ยว โดยพื้นที่นั้นจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ มีจุดที่เป็นจุดที่น่าสนใจดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุด 2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถที่จะรองรับการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อทำให้การท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย และ 3) การเข้าถึงได้เป็นการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่นั้นได้ต้องมีการคมนาคมขนส่ง นักท่องเที่ยวไปยังแหล่ง

ท่องเที่ยวกันอย่างปลอดภัย ในทัศนคติของผู้วิจัยเห็นว่า การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ในปัจจุบัน การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผสมผสานกับการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ควรพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่นำเสนอเรื่องราวความเป็นมาและความสำคัญของวัดในพื้นที่ เพื่อให้ผู้เข้าชมมีความเข้าใจในวิถีพุทธและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น
2. ควรส่งเสริมให้ภาครัฐมีบทบาทในการกำกับดูแลและสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจัดการฝึกอบรมและให้คำแนะนำแก่ชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่นในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีพุทธให้กับคนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว โดยการใช้สื่อสมัยใหม่หรือจัดนิทรรศการวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและประเมินผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการในปัจจุบัน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนงานให้ดียิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนา เพื่อพัฒนากิจกรรมที่ตอบโจทย์และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น
3. ควรศึกษาการสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

เอกสารอ้างอิง

- จิระพงศ์ เรืองกุล และวิทยา นามเสาร์. (2563). สมรรถนะผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*. 16(2). 43 – 70.
- ณัฐปภัสร์ นวลสีทอง กมลรัตน์ ทองสว่าง และธนวิทย์ กางการ. (2565). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 7(2). 1001 – 1010.
- ธนาวดี ปิ่นประชานันท์, ชมพูนุท ภาณุภาส และจุฑาธิปต์ จันทร์เอียด. (2565). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาโว้ย ในพื้นที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่. *วารสารศิลปการจักร*. 6(3), 1348 – 1368.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์.
- ประภาศรี เขียวธูมา, ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์, นภวรรณ ฐานะกาญจน์พงษ์เขียว. (2565). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อ่าวไร่เลอุทยานแห่งชาติ หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ*. 13(1), 87 – 103.
- วรวิทย์ ดอกรัก และเพชร สาตร์เงิน. 2566. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*. 6(5), 462 – 480.

- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (16) ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ.2561-2580)*. <http://nscr.nesdc.go.th/masterplans-16/>
- อนุวัฒน์ ชมภูปัญญาและธันสธา โรจนตระกูล. (2565). การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. *Journal of Modern Learning Development*. 7(8), 414 – 430.
- Eran , (2004). Network theory and small groups. *Small Group Research*. 35 (3), 307-332.
- Pike, (2008). *Destination Marketing : anintegrated marketing communication approach*, Butterworth – Heinmann, Burlington, MA.